

# Jubilæumsudgivelse

TIDskrift fejrer 10 års foreløbig eksistens

#7

## Sprogets politiske dimension

- Feministisk sprogfilosofi og #MeToo

---

Sofie Birkedahl Scheel  
opr. udg. september 2018



**TIDskrift**

*onlinemagasinet for filosofistuderende landet over*

Illustration v. Synnøve Thau-Moltsen

# Alment-redaktionelt forord

---

**TID**skrift har nu været undervejs i ti år, og det vil vi meget gerne markere! En stor tak skal først og fremmest lyde til ALLE, der har bidraget til foretagenet, i løbet af årene der er gået.

Igennem tiden er der blevet skrevet utrolig mange spændende filosofiske artikler til vores magasin (hvis vi selv skal sige det!).

Vores jubilæum skal selvfølgelig markeres ved at finde nogle af disse tekster frem fra arkivet. Så glæd jer til en masse filosofi i løbet af sommeren!

Gennem syv fredage vil vi, redaktionens nuværende medlemmer, lægge vores yndlingsartikler op på hjemmesiden.

Artiklerne er udelukkende valgt ud fra, at vi hver især synes de er virkelig gode. Vi udstyrer desuden alle artiklerne med et lille forord og et efterord. Forordet udtrykker redaktionens begejstring for artiklen, og med efterordet giver vi det sidste ord til forfatteren, der har fået mulighed for at genlæse egen artikel og reflektere over indholdet.

Rigtig god læselyst!

## Forord v. Johan Kjær Christensen

---

I TIDskrifts efterårsudgivelse 2018 udkom artiklen ”Sprogets politiske dimension – Feministisk sprogfilosofi og #MeToo” af Sofie Birkedahl Scheel. Med blandt andet udgangspunkt i analytiske, sprogfilosofiske grundtanker udformet af hhv. J.L. Austin, Rae Langton og Rebecca Kukla, argumenterer Scheel for, at enhver form for talehandling også medfører en mulig form for tien af en anden. Og typisk er det underprivilegerede grupper (f.eks. kvinder, transpersoner, racialiserede ikke-hvide personer, lavere økonomiske klasser) som i den sociale kontekst systematisk udsættes for tien i kraft af deres underprivilegerethed, hvilket ultimativt fører til en diskursiv uretfærdighed. På baggrund af dette dykker Scheel ned i to cases: 1) Hvordan voldtægt kan være et produkt af, at en ytret afvisning forties, hvad enten det er fordi afvisningen direkte ignoreres eller fordi den sociale kontekst medfører, at afvisningen ikke opfattes som en afvisning. 2) Hvordan de mange stemmer som #Metoo har medført, vidner om en strukturel fortielse af kvinder og bidrager til, i kraft af sin eksplicitte ytring af problemerne, at begrebsliggøre hvad der skal forstås som en afvisning.

Jeg har først og fremmest valgt Scheels artikel til denne jubilæums-udgave, fordi artiklen er et glimrende eksempel på, at filosofi og filosofisk tankegods kan give væsentlige nye perspektiver på nogle af de dybere underliggende og problematiske strukturer der gennemsyrrer vores samfund. Men derudover er valget også faldet på Scheels artikel fordi der siden udgivelsen i 2018 er sket flere væsentlige ting i verden, som re-aktualiserer artiklens budskaber på ny. Black Lives Matter har sat fokus på og gjort op med en strukturel fortielse af en underprivilegerede gruppe, nemlig racialiserede ikke-hvide personer. Herhjemme har vi ligeledes set en ’ny’ #MeToo-bølge med langt større gennemslagskraft end den første, ligesom der i 2020 i folketinget blev vedtaget en samtykkebaserede voldtægtsbestemmelse som har haft til formål at gøre op med voldtægter som resultat af en tien.

Jeg vil derfor invitere til fordybelse; til at læse Scheels artikel og blive klogere på den sproglige dimension i nogle af de begivenheder som præger vores samtid i øjeblikket.

## Efterord v. Sofie Birkedahl Scheel

---

I 2018 blev jeg for alvor bidt af den analytiske filosof. Jeg blev bl.a. bidt af skarpheden, som analytisk filosofi kan tilbyde. I min artikel i TIDskrift i 2018, var jeg måske unødigt skarp. Dikotomien mellem hhv. den individuelle og den kulturelle dimension af sproget præsenteres som en skarp distinktion i artiklen. Om end distinktionen kunne være mere nuanceret, mener jeg, at man stadig i dag kan lære af artiklens tilgang. Det feministiske greb i analytisk filosofi bevæger sig ofte fra det individualistiske til det mere sociale. Det er et interessant greb, men det er også interessant at se hvor den kritik, feminismen fremfører, særligt rammer. I artiklen i TIDskrift pointerer jeg at dele af den traditionelle, individ-baserede sprogfilosofi er forenelig med den socialt baserede feministiske sprogfilosofi. I en feministisk sprogfilosofi, kan det ligefrem være gavnligt også at fokusere på individer i sproget, argumenter jeg. Denne tilgang har fulgt mig gennem min kandidat i filosofi på KU, som jeg netop har færdiggjort med et speciale om epistemisk tillid med feministisk epistemologi som springbræt.

Feminisme giver den analytiske filosofis mange grene mulighed for at se agenter som sociale agenter men dette uden at man forkaster al autonomi eller individualitet. En feministisk filosof er ikke nødt til at smide hele den analytiske tradition over bord men kan belyse allerede etablerede vigtige pointer med de feministiske briller. Nogle dele af traditionen kræver radikal omdefinering mens andre dele med fordel kan inkorporeres og endda, som er tilfældet i TIDskrift-artiklen, være essentielle i en feministisk filosofi.

Artiklen inddrager begreber fra forskellige grene, heriblandt talehandlingsteori fra sprogfilosofien, diskursiv og hermeneutisk uretfærdighed fra social epistemologi samt pointer fra politisk filosofi og etik. Skulle jeg skrive artiklen i dag, ville jeg adskille epistemologien fra min pointe om sprogfilosofi. Ikke fordi de to grene er uforenelige – de er sommetider uadskillelige - men artiklen omhandler to adskilte pointer: én om at feministisk sprogfilosofi har gavn af at inkorporere en individuel dimension af sproget i form af Austins’ talehandlingsteori, og en anden om hvordan man mere konkret kan bruge nævnte talehandlingsteori til at belyse epistemiske uretfærdigheder og aktuel politik. Artiklen ville, mener jeg, være grundigere udarbejdet og klarere i spytet hvis den blot havde fokuseret på førstnævnte, hvor sidstnævnte da kunne udgøre en opfølgende artikel. Dog mener jeg også, at den viser nogle vigtige aspekter, som feministisk filosofi belyser samt filosofiens relevans i forståelsen af nutidige politiske emner. Aspekter jeg i dag, direkte såvel som indirekte, inddrager i mit arbejde som vidensmedarbejder i KVINFO.

---

## Abstract

Denne artikel undersøger skellet mellem *traditionel* og *feministisk* sprogfilosofi og konkluderer, at skellet ikke er givende, da sprogfilosofi har fordel i både at beskæftige sig med sprogets *individer* og den *sociale kontekst*, hvori sproget opererer. I den forbindelse argumenteres der for, at Austins *talehandlingsteori* kan bruges til at belyse flere former for *tien* af underprivilegerede grupper grundet *fejlkommunikation*. Der argumenteres for, at både individers intentioner samt den sociale kontekst er afgørende for at undersøge dette. Det undersøges da, hvad der kan karakterisere denne sociale kontekst, og det konkluderes, at negligering af kvinders 'nej' samt kvinders underrepræsentation i sproget medvirker til, at de udsættes for henholdsvis *diskursiv* og *hermeneutisk uretfærdighed*. Slutteligt undersøges det hvilken rolle #MeToo spiller i forhold til *tien*.

---

## Indledning

*Feministisk sprogfilosofi* skal forstås som en sprogfilosofisk disciplin, der beskæftiger sig med sprogbrugens *sociale kontekst* samt de politiske, og til tider retslige, dimensioner af sproget – ofte med fokus på køn. Den feministiske sprogfilosofi har blandt andet fokuseret på kvinders repræsentation (eller mangel på samme) i sproget, hvor det ofte konkluderes, at kvinder bliver usynliggjort eller repræsenteret som "den anden" i sproget, mens manden udtrykker det neutrale og universelle. Sproget i sig selv udtrykker former for kønsbias, og disse sproglige bias ses, blandt andet, som udtryk for magtstrukturer i samfundet (Saul & Diaz-Leon, 2017). Udover denne positive del af feministisk sprogfilosofi har der været en negativ del i form af kritik af traditionel sprogfilosofi<sup>1</sup>. Det har været anset som en del af den feministiske sprogfilosofis opgave at gøre op med den traditionelle sprogfilosofi. Den traditionelle sprogfilosofi bliver

---

<sup>1</sup> Med den traditionelle sprogfilosofi skal forstås den traditionelle *analytiske* sprogfilosofi.

især kritiseret for at være for *individualistisk* og derved at have negligeret sprogets sociale kontekst i dens undersøgelser af blandt andet mening, reference og sandhed. Disse er også væsentlige emner i den feministiske sprogfilosofi, så længe de ikke kun anskues på individniveau (ibid.).

Det er ikke kontroversielt at sige, at sprogfilosofien traditionelt har fokuseret på individet. Merrill B. Hintikka og Jaakko Hintikka understreger blandt andet, at man er nødt til at kritisere den individualistiske tilgang, da man med et feministisk – det vil sige mere kontekstuel og politisk – fokus får belyst vigtige filosofiske problemer. Den individualistiske tilgang kan, ifølge Hintikka og Hintikka, være problematisk, idet den hindrer dette. Den er hindrende, mener de, fordi den individualistiske tilgang i højere grad er udtryk for en mandlig måde at tænke på, hvor kvinder oftere tænker i kontekster (Hintikka & Hintikka 1985, 146). Denne tanke er dog ikke velunderstøttet – blandt andet giver forskelle kvinder imellem grunde til at være kritisk overfor generaliseringer over ”kvinders måde at tænke på” – og tanken synes derfor uplausibel, men jeg mener, at man – som feministisk sprogfilosof – stadig, i forlængelse af Hintikka og Hintikka, kan kritisere individualismetilgangen for at hindre belysningen af vigtige problematikker. Disse problematikker kan blandt andet vedrøre magtrelationer, da sproget kan ses som en vigtig del af vores sociale verden. Ved at forstå hvilken rolle sproget spiller for eksempelvis manipulation, kontrol og kommunikation, kan man få en bedre forståelse af, hvordan magt fungerer. Den britiske filosof Jennifer Hornsby (1951-) understreger ligeledes, at sprogfilosofien, traditionelt set, har været individbaseret, hvilket gør, at sprogfilosofi og feministisk sprogfilosofi ofte anses som værende to afskilte discipliner. Hun understreger dog også, at en undersøgelse af talehandlinger allerede er en del af den traditionelle sprogfilosofi, men at denne undersøgelse kan være feministisk (Hornsby 2000, 1-3).

Jeg vil i forlængelse af Hornsby argumentere for, at en undersøgelse af talehandlinger og den sociale kontekst hvori disse indgår, ikke er i uoverensstemmelse med en individbaseret sprogfilosofisk tilgang, da man ved at fokusere på talehandlinger får belyst problemer vedrørende magt og inddraget den sociale kontekst, mens man fokuserer på individet.

Derudover vil jeg argumentere for, at man ved undersøgelse af talehandlinger og deres sociale kontekst, kan belyse en *fejlkommunikation*, der kan ske for underprivilegerede personer. Dette implicerer, at disse personer bliver *tiet* (en: *silenced*), hvilket kan have alvorlige, politisk relevante, konsekvenser – eksempelvis i form af voldtægt.

Jeg vil ydermere undersøge, hvad der kan karakterisere den sociale kontekst, hvori denne tien af underprivilegerede grupper sker, samt overveje #MeToo-bevægelsens rolle i forhold til dette.

### **Fejlkommunikation**

Sprogets sociale dimension kan for eksempel involvere en *fejlkommunikation* opstået grundet sociale strukturer. Fejlkommunikation skal forstås som en sproglig interaktion mellem to individer, hvori de oplysninger, der ønskes kommunikeret af taleren, ikke bliver meddelt som ønsket. I disse tilfælde lykkes sprogbrugen ikke. Fejlkommunikation kan eksemplificere sprogfilosofiske problemer, der ikke blot er abstrakte, men som vedrører feministisk sprogfilosofiske anliggender om sprogets sociale dimension. Når jeg skriver, at sprogbrugen ikke ”lykkes”, er det tydeligt, at det ikke blot er den sociale kontekst, der undersøges – det er såvel talerens intention som modtagerens måde at opfange denne på. Undersøgelsen af fejlkommunikation drejer sig således også om sprogets individer.

Hvornår er det da, at kommunikationen fejler, og hvordan kan sproget og dets brug ”gå galt”? Naturligvis kan inkompetente sprogbrugere ytre ugrammatiske eller decideret meningsløse sætninger, men den fejlkommunikation jeg vil undersøge vedrører mislykkede talehandlinger.

## **Talehandlinger og tien af underprivilegerede grupper**

Ifølge den britiske sprogfilosof J.L. Austin (1911-1960) bruges sproget til at udføre handlinger, og store dele af hans sprogfilosofi omhandler talehandlinger. Sproget er ikke blot beskrivende eller udtryk for tanker om verden ifølge Austin: "It was for too long the assumption of philosophers that the business of a 'statement' can only be to 'describe' some state of affairs, or to 'state some fact', which it must either do truly or falsely." (Austin 1975, 1).

Ifølge Austin er sprogbrug mere end blot deskriptivt: Fremfor blot at kunne være sand eller falsk kan tale også *lykkes* eller *mislykkes*; fremfor blot *sandhedsbetingelser* (en: *truth conditions*) indgår ligeledes *vellykkethedsbetingelser* (en: *felicity conditions*), og hvorvidt en talehandling er vellykket afgøres af de normer og regler – altså den sociale kontekst – talehandlingen indgår i (Mitchell, 2017). At konteksten spiller en vigtig rolle for, hvorvidt ytringen lykkes, bliver klart ved Austins følgende regel for vellykkethed: "*There must exist an accepted conventional procedure having a certain conventional effect, the procedure to include the uttering of certain words by certain persons in certain circumstances.*" (Austin 1975, 26).

Reglen indikerer Austins fokus på sprogets kontekst frem for blot abstrakte begreber vedrørende sprog, idet den henholder sig såvel til personer og omstændigheder som til ord. Det er således meningsfuldt at tage udgangspunkt i Austins sprogfilosofi for at undersøge, at kommunikation fejler.

Austin skelner mellem tre typer talehandlinger: Den *lokutionære* talehandling er, strengt taget, handlingen at ytre (meningsfulde) sætninger; den *perlokutionære* talehandling er at ytre ord, der har en bestemt effekt på modtageren; og den *illokutionære* talehandling er handlingen, der udføres

i selve ytringen af sætningen (Austin 1975, kap. 8). Det særlige ved henholdsvis den perlokutionære og illokutionære talehandling er, at de kræver en intention hos taleren samt en modtager, og der kræves en bestemt kontekst, hvori de kan udføres.

Den britisk-australske filosof Rae Langton (1961-) stiller spørgsmålene ”If pornography is speech, what does it say? If pornography is a kind of act, what does it do?” (Langton 1993, 293), og benytter sig af Austins talehandlingsteori til at argumentere for, at pornografi bevirker voldtægt ved perlokutionært og illokutionært at tie kvinder. Langton følger Austins tre typer talehandlinger og mener, at der ved hver type talehandling knytter sig en måde at *tie* andre på. Man kan ifølge Langton blive *lokutionært tiet*, hvis man er forhindret i eller afskrækket fra at tale, man er *perlokutionært tiet*, når ens ytring ikke har den intenderede effekt, og man er *illokutionært tiet*, hvis man ikke er i stand til at udføre den handling, man ved ytringen havde intenderet at udføre (Langton 1993, 315-16).

I Langtons eksempel ties primært kvinder, men ifølge Langton sker tien for personer fra magtesløse grupper generelt (en: powerless groups) (Langton 1993, 315). Denne artikel fokuserer primært på kvinder, da disse oftest er ofre for den tien, som artiklen omhandler, skønt tien generelt sker for underprivilegerede grupper – grupper som for eksempel kvinder, lavere økonomiske klasser, transpersoner og racialiserede ikke-hvide personer. Underprivilegerethed skal forstås som en tilstand, hvori udefrakommende faktorer – som for eksempel de pågældende sociale eller økonomiske strukturer – berøver visse grupper værdi og rettigheder via for eksempel køn. Da den sociale kontekst er afgørende for talehandlingernes vellykkethed, bliver underprivilegerede grupper udsat for tien. Selve tien gør ikke personer underprivilegerede, om end den eventuelt måtte underbygge og således fastholde de førnævnte strukturer – omvendt er det grundet personernes underprivilegerethed, at de bliver tiet.



At talehandlinger bevirker tien viser sprogets reelle, alvorlige konsekvenser. Jeg vil senere overveje pornografiens rolle, men for nu vil jeg primært bygge videre på Langtons anskuelser vedrørende tiende talehandlinger. Specielt den perlokutionære og illokutionære tien synes interessant i et feministisk sprogfilosofisk øjemed. Voldtægt er et eksempel: En persons (ofte en kvindes<sup>2</sup>) ytring i form af afvisning af sex er perlokutionært tiet, hvis vedkommende alligevel tvinges til at have sex, selv hvis modtageren opfanger afvisningen som en afvisning. Vedkommendes (forsøg på) afvisning af sex er illokutionært tiet, hvis den ikke opfanges som en afvisning. I førstnævnte tilfælde forstår modtageren talerens intention, men den ignoreres grundet effekter i den sociale kontekst. I sidstnævnte tilfælde forstår modtageren ikke ytringen, og der er da noget i den sociale kontekst, der gør, at modtageren ikke kan læse afvisningen som en afvisning. Således har denne tien en alvorlig konsekvens for taleren, da taleren i begge tilfælde kan voldtages som konsekvens af mislykket talehandling.

At få ignoreret en afvisning af sex samt ikke at få læst sin afvisning som en afvisning er noget, som især mange kvinder oplever. Uden at udelukke, at dette sker for ikke-vestlige kvinder eller for andre grupper, vil jeg undersøge emnet i et vestligt perspektiv og derfor med udgangspunkt i kvinder i vesten i dag.<sup>3</sup>

Accepterer vi førnævnte pointer, kan det siges, at de pågældende kvinder ties, og at denne tien er grundet faktorer i sprobrugens sociale kontekst. Det er da relevant at undersøge denne sociale kontekst. Hvilke faktorer i vestlige samfund medvirker til at kvinder ties? At undersøge konteksten for talehandlinger er et kompliceret arbejde, men jeg vil give

---

<sup>2</sup> Med "kvinde" mener jeg både cis- og transkvinder. Jeg klar over, at transkvinder udsættes for andre og i nogle tilfælde flere dimensioner af krænkelse end ciskvinder, men i forhold til tien og voldtægt mener jeg, at det giver mening at tale om cis- og transkvinder som én gruppe. At være "kvinde" skal således forstås som en bestemt social position.

<sup>3</sup> Se WHO's rapport *Sexual Violence* eller Center for Voldtægts ofre.

nogle plausible bud på hvad, der kan karakterisere den kontekst, hvori sproget kan have den politisk relevante karakter at tie kvinder med blandt andet voldtægt som konsekvens. Min karakterisering af konteksten er ikke udtømmende, men fokuserer på enkelte, relevante faktorer.

### **Negligering af kvinders 'nej'**

Der er indikationer på, at vi i de vestlige samfund negligerer kvinders ytring af ordet 'nej'. Ved at se på denne *negligering af kvinders 'nej'*, kan man forstå, hvorfor dette 'nej' enten ignoreres eller ikke opfattes som et 'nej'. Herved opnås en forståelse af, hvordan fejlkommunikationen og de nævnte former for tien kan hidkomme.

Langton argumenterer for, at dele af pornografien er medbevirkende til, at mænd ignorerer kvinders 'nej' samt negativt påvirker mænds evne til at genkende kvinders 'nej' som et 'nej'. Der er lavet en del psykologisk forskning vedrørende sammenhængen mellem pornografi<sup>4</sup> og seksuel vold, men ikke alle undersøgelser synes konsistente med hinanden. Det er et kompliceret tema, og empirien på området er svær at benytte. Dog er der nogle foruroligende resultater, der er værd at tage i betragtning. Eksperimenter har blandt andet vist at:

- 1) eksponering af pornografi medvirker til, at man i højere grad accepterer voldtægtsmyter som for eksempel "en kvinde mener ikke 'nej' før hun slår dig" (Donnerstein 1987),
- 2) ved eksponering for pornografi vurderer mænd sig selv til at være mere i stand til at voldtage, hvis de kunne slippe godt fra det (Weaver 1992),

---

<sup>4</sup> Med "pornografi" menes der både den type, der involverer vold og den type, der ikke gør. Resultaterne jeg nævner har været tilfældet ved begge typer pornografi. Se Saul, 2003.

- 3) pornografi medvirker til, at personer i højere grad anser voldtægts ofre som uværdige til sympati samt er mere mildt stemte overfor voldtægtsforbrydere (Einsedel 1992) og
- 4) personer, der ser film, som involverer voldtægt, inkl. visse former for pornografi, viser en aftagende evne til at genkende voldtægt som voldtægt (Saul 2014).<sup>5</sup>

Hvis disse teser holder, kan man påstå, at pornografi kan være bidragende til, at kvinders 'nej' enten ignoreres eller ikke opfattes som et 'nej', og man kan konkludere, at pornografi til en vis grad er medvirkende til negligeringen af kvinders 'nej'. Denne negligering er, hvis tesaerne holder, en kendetegnende faktor ved sprogets sociale kontekst, der hindrer kvinders vellykkethedsbetingelser og medfører fejlkommunikation. Stærkere: Pornografi medvirker til (perlokutionær og illokutionær) tien af kvinder og er dermed en indirekte medvirken til tiens konsekvens, voldtægt.

### **Usynliggørelse af kvinder i sproget**

Som nævnt i indledningen kan sproget medvirke til at usynliggøre kvinder, da manden i sproget ofte repræsenteres som det neutrale. Dette er også relevant for karakterisering af den sproglige sociale kontekst, hvori kvinders betingelser for vellykket kommunikation hindres.

Som eksempel man kan se på ordet "han", der ofte bruges med en kønsneutral intention. "Når en person ser et druknende barn, bør han hjælpe barnet" kan være et eksempel på en sætning, hvor "han" er intenderet neutralt – som repræsenterende mennesker i al almindelighed. Skønt ordet "han" ofte intenderes kønsneutralt, er det dog sjældent neutralt (Saul & Diaz-Leon, 2017). I mange tilfælde, hvor "han" forsøges brugt kønsneutralt, har ordet fortsat ladede konnotationer og associationer. For

---

<sup>5</sup> Udvalgelse af resultater er gjort med udgangspunkt i Jennifer Sauls behandling af emnet. Se Saul 2014: kap. 3

eksempel ville de fleste nok mene, at ”han” i sætningen ”han har to køn” ville virke absurd, eftersom ”han” tilhører det ene køn. ”Mennesket har to køn” ville virke mindre besynderligt, og det er da en misforståelse at ”han” er neutralt.<sup>6</sup>

At ”han” bruges neutralt gør, at sproget er medvirkende til at usynliggøre kvinder, da idéen om manden som normen kan tilsløre kvinders betydning samt fjerne opmærksomheden fra kvinders eksistens. Da det er feministisk relevant at kigge på usynliggørelse af kvinder i det hele taget, er det ikke irrelevant at se på sproget i denne sammenhæng: En social kontekst hvori kvinder sprogligt usynliggøres kan være en, hvori kvinder ties. Man kan anskue dette problem som medvirkende til negligeringen af kvinders ’nej’. Sproget selv kan være en del af forklaringen på, hvorfor kvinder ties: Den måde kvinder repræsenteres, eller snarere ikke repræsenteres, i sproget, synes at give en forståelse af dele af den kontekst, der bevirker fejlkommunikation for kvinder.

Det virker umiddelbart besynderligt at sige, at sproget selv er en af grundene til, at vellykkethedsbetingelser for sproget ikke opfyldes, men man kan se det som en vekselvirkning mellem sproget og den sociale kontekst: Sproget påvirker (sammen med andre faktorer såsom materielle omstændigheder) vores måde at tænke – og således at handle – på, og vores ageren i samfundet påvirker vores sprog. Det er således rimeligt at konkludere, at dele af sproget, for eksempel det neutrale brug af ”han”, qua dets medvirken til usynliggørelse af kvinder, også medvirker til, at kvinders ties.<sup>7</sup>

Godtages det at den tiende sociale kontekst blandt andet kan karakteriseres ved en negligering af kvinders ’nej’ samt usynliggørelse af kvinder i sproget, forstås det hvorfor disse bestemte underprivilegerede –

---

<sup>6</sup> Jeg er ikke tilhænger af en binær kønsopfattelse og mener derfor at ikke, at der blot findes to køn. Eksemplet var blot for at simplificere min pointe.

<sup>7</sup> En løsning kunne for eksempel være at forsøge at arbejde imod brugen af kønslige pronomener som neutrale pronomener.

her kvinder – i nogle tilfælde fejlkommunikerer med alvorlige konsekvenser. Dette kan beskrives ved at se på den *kraft* kvinders ytringer kan mangle, og det kan – for undersøgelsen af sprogets pragmatik og tien af kvinder – være relevant at inddrage Rebecca Kuklas begreb *diskursiv uretfærdighed* (en: *discursive injustice*).

### **Diskursiv uretfærdighed**

Den canadiske filosof Rebecca Kukla (1969-) beskriver, hvordan kvinders benyttelse af almindelige diskursive konventioner i udførelsen af talehandlinger kan medføre ytringer med svagere kraft og mindre autoritet, end hvis udført af en mand<sup>8</sup>. Jeg fokuserer forsat på kvinder, men Kukla pointerer selv, at denne forskel i kraft afhænger af, hvorvidt folk er underprivilegerede generelt. Hun understreger, at når folk fra underprivilegerede grupper (systematisk) forhindres i at udføre en given, intenderet talehandling – og især når forsøget ender i en signifikant anden form for talehandling, der ydermere har alvorlige konsekvenser grundet deres sociale position – da er de ofre for det, Kukla kalder diskursiv uretfærdighed. Dog mener Kukla, i modsætning til Langton og Hornsby, at denne mangel på kontrol over performative kræfter i talehandlinger ikke kun gælder underprivilegerede personers tale, mens at disse dog er mere udsatte, samt at manglen på kraft i netop deres tale adskiller sig ved at kunne undergrave de underprivilegeredes sociale agens på måder, der forstærker deres (i forvejen dårlige) sociale omstændigheder (Kukla 2014). Hvorvidt privilegerede grupper kan eller ikke kan udsættes for diskursiv uretfærdighed, vil jeg lade stå åbent, men det faktum at underprivilegerede grupper, deriblandt kvinder, er ofre for diskursiv uretfærdighed, mener jeg med rette kan fastholdes. Kuklas talehandlingsteoretiske begreb om

---

<sup>8</sup> Her taler jeg om "mænd" som en privilegeret position, er klar over de forskellige intersektioner. Dvs. at nogle mænd, f.eks. racialiserede ikke-hvide mænd, kan være underprivilegerede og på nogle punkter have færre privilegier end hvide kvinder, men når jeg her taler om mænd, taler jeg om de (i denne sammenhæng) privilegerede mænd.

diskursiv uretfærdighed – den systematiske mangel på kraft i talen – mener jeg er et indsigtfuldt element i kvinders fejlkommunikation.

Diskursive konventioner er afgørende for, hvor meget kraft en given ytring har, og forklarer derved, hvorfor kvinder ikke kan ytre med samme kraft – hvorfor de ikke kan opfylde betingelserne for vellykkede talehandlinger – og således hvorfor de ties: Vi vurderer hvorvidt nogen befaler, anmoder, afviser osv. ved at fortolke ytringen på baggrund af konventioner (ibid.). Som konsekvens heraf ligger store dele af fejlkommunikationen hos taleren og i vedkommendes sociale position. Modtageren spiller dog også en rolle. Når kvinders tale mangler kraft, kan selve fortolkningen af ytringen også gå galt. Dette synes især at være tilfældet ved illokutionær tien og at være den mekanisme der er på spil, når kvinder afviser sex, men afvisningen misforstås: Grundet sociale omstændigheder og normer ties og voldtages kvinden, og dette kan blandt andet være grundet modtagerens fejlfortolkning af hendes ytring.

### **Hermeneutisk uretfærdighed**

Hvor diskursiv uretfærdighed omhandler fejlkommunikation med hensyn til taleren, spiller modtageren hovedrollen i misfortolkninger af talehandlinger ledende til fejlkommunikation. Dette kan belyses ved brug af den britiske filosof Miranda Frickers (1966-) begreb om *hermeneutisk uretfærdighed* (en: *hermeneutical injustice*). Fricker beskæftiger sig ikke direkte med sprogfilosofi, men primært med (ofte feministisk) etik og epistemologi. Hendes begreb om hermeneutisk uretfærdighed, som udarbejdet i ”Epistemic Injustice: Power & the Ethics of knowing”, er dog relevant i denne sammenhæng. For at forstå hvorfor kvinder ikke opfylder betingelserne for talehandlingers vellykkethed, er det relevant både at se på den sociale position samt på positionens indflydelse på modtagerens rolle. Modtageren skal være i stand til at fortolke, hvad der menes med ytringen, før taleren kan opfylde vellykkethedsbetingelserne for sin talehandling. At

analysere modtagerens fortolkning af ytringen er et sprogligt-epistemisk anliggende, betinget af hvilke begreber modtageren har til at fortolke kvinders ytringer med. Med begrebet hermeneutisk uretfærdighed argumenterer Fricker for, at modtagerens sociale udgangspunkt<sup>9</sup> afgør dette.

Hermeneutisk uretfærdighed dækker en bestemt type uretfærdighed udspringende af manglen på evnen til passende at forstå og/eller kommunikere vigtige aspekter af éns sociale oplevelser. Sådan manglende evne er, ifølge Fricker (2017, Kap. 7), ofte et produkt af marginalisering (som i høj grad hænger sammen med underprivilegerethed). Om de marginaliserede skriver hun følgende: "... they participate unequally in the practices through which social meanings are generated." (2017, 6), hvilket understreger, at der for disse personer er en mangel i vores "shared tools of social interpretation" (ibid.). Disse "shared tools" bliver ifølge Fricker skabt<sup>10</sup> af de magtfulde og privilegerede, hvilket medvirker til at begrebsliggøre de oplevelser og fænomener, der betyder noget for denne gruppe. Underprivilegeredes oplevelser begrebsliggøres ikke i samme grad og bliver da ikke en del af vores delte verdensforståelse. Med andre ord kan man sige, at de underprivilegerede, qua positionen som underprivilegerede, ikke har samme indflydelse på de sociale og diskursive konventioner som de magtfulde og privilegerede. Udover ikke at påvirke disse "shared tools" og konventioner i samme grad som de privilegerede, er det også de underprivilegerede, der oftest mærker konsekvenserne af konventionerne.

---

<sup>9</sup> Det sociale udgangspunkt – at være "socially situated" ifølge Fricker – skal forstås som individers privilegier og magt givet den sociale kontekst. Magtpositionen afhænger af en koordination med "social others" og er da "socially situated". Den sociale kontekst er generelt afgørende for ens magtposition. (Fricker 2017: 11) Ifølge Fricker er det menneskelige vilkår nødvendigvis en "socially situated condition" (Fricker 2017: 176). "Socially situated" er et udbredt begreb indenfor feministisk filosofi og blev første gang brugt af Donna Haraway i "Situated Knowledge: The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective", 1988.

<sup>10</sup> Dette bør ikke nødvendigvis forstås bevidst.

Med disse indsigter fra Fricker kan de underprivilegerede – lad os sige kvinder – ses som fejlende i at opfylde vellykkethedsbetingelserne og derved at fejlkommunikere, da de 1) grundet deres sociale position ikke påvirker de førnævnte konventioner og 2) på grund af dette enten ikke kan artikulere hvad de mener eller ikke bliver forstået korrekt. Dette kan have den samlede konsekvens, at deres talehandlinger ikke lykkes, hvilket slutteligt kan ende med tien af kvinden og følgelig voldtægt. Disse underprivilegerede lykkes da ikke i deres kommunikation, da de er udsat for hermeneutisk uretfærdighed.

Når man taler om perlokutionær og illokutionær tien af kvinder, er der tale om en fejlkommunikation, fordi den intention, kvinden har, ikke bliver opfattet som sådan. Angående hermeneutisk uretfærdighed kan man da overveje, hvorvidt modtageren der ikke forstår afvisningen som en afvisning, decideret ikke har begreb om afvisning og måske endda ikke begreb om, hvornår noget er voldtægt. Hvis privilegerede personers oplevelser i højere grad sprogligt adresseres, er deres problemer i højere grad begrebsliggjort end problemerne for de underprivilegerede. Siden de privilegerede sjældent er dem, der bliver voldtaget eller på anden måde seksuelt krænkede, bliver sprog og sprogbrug selv en barriere for, at modtageren kan forstå afvisningen som en afvisning.

Udover både at være udsat for de konkrete konsekvenser ved krænkelse samt at blive tiet grundet social position – med den konsekvens, at situationen ikke bliver begrebsliggjort – hindres kvinder endvidere i at gøre oprør, når problemerne ikke kan artikuleres eller forstås. Herved får kvinder sværere ved at bryde de sociale normer. Der er således flere alvorlige og politisk relevante konsekvenser ved hermeneutisk uretfærdighed, hvori sproget spiller en essentiel rolle.

Når kvinders problematiske oplevelser i nogle tilfælde, til trods, er blevet begrebsliggjort – således at det i højere grad er blevet muligt at tale om og derfor at afvise det pågældende – har det, ifølge Fricker, været



grundet kvinders indbyrdes samtale og organisering. Dette mener Fricker oftest er det, der gør op med hermeneutisk uretfærdighed (Fricker 2017, Kap 7.1).

Hvor en mere håbefuldst løsning på hermeneutisk uretfærdighed er at løse det bagvedliggende problem – at visse grupper er underprivilegerede – kan kvinder indenfor de eksisterende sociale rammer, ved at organisere sig, komme et skridt tættere på at kunne begrebsliggøre det pågældende og således et skridt tættere på et opgør med tien.

### **#MeToo**

#MeToo-bevægelsen blev oprindeligt startet i 1997 af den amerikanske civilrettighedsaktivist Tarana Burke, men er især kendt for sin virale spredning i efteråret 2017 som et hashtag, der skulle demonstrere seksuelle krænkelers udbredelse på blandt andet arbejdspladser. Personer, navnlig kvinder, der havde været udsat for seksuelle krænkelser, skrev ”#MeToo” i deres statusopdatering, og hashtagget er i dag delt over en million gange på diverse sociale medier. MeToo-hashtagget var medvirkende til at give folk en fornemmelse af problemets omfang og har ledt til domme og andre konsekvenser for nogle krænkerere.<sup>11</sup> I forhold til talehandlinger og tien af kvinder er #MeToo-bevægelsen interessant. Én måde at forstå bevægelsen på er at se den som et opgør med en form for tien af kvinder. Selvom seksuelle krænkelser længe har været begrebsliggjort, synes det klart med #MeToo, at mange kvinder ikke har følt sig i stand til at ytre sig om deres oplevelser vedrørende seksuelle krænkelser af den ene eller anden art.

Ved hashtaggets belysning af seksuelle krænkelers store udbredelse tydeliggøres det hvor mange, der før har gået stille med deres oplevelser. ”Hvorfor sagde de krænkede ikke bare fra til at starte med?” og ”hvorfor fortæller så mange først om deres oplevelser nu?” fristes mange måske til at

---

<sup>11</sup> Deadline.com 17-10-2017, The Guardian 12-10-2017

spørge. Førnævnte pointer vedrørende illokutionær og perlokutionær tien kan bruges i besvarelsen af disse spørgsmål: Der har været faktorer i den sociale kontekst, der har gjort, at kvinder ikke har sagt fra overfor disse krænkelser.

Man hører ofte i forbindelse med #MeToo om situationer, hvor en kvinde har sagt fra – har ytret en form for afvisning – overfor én, der på den eller anden måde har krænket hende seksuelt, hvor den krænkende reagerer med et ”vær dog ikke så snerpet” og sågar kan finde på at forsætte krænkelsen. I dette tilfælde får kvinden ytret en afvisning, og denne afvisning forstås, men ignoreres. Sociale normer gør, at afvisningen ikke har en stærk nok kraft til, at krænkeren tager den alvorligt. Det er en perlokutionær tien, som kvinder udsættes for: Kvindens kommunikation mislykkedes, da den ikke havde den ønskede effekt: At krænkeren tog afvisningen til sig og stoppede.

Man hører også i forbindelse med #MeToo om tilfælde, der synes at være illokutionær tien: Flere har fortalt om oplevelser af at give en afvisning, hvor reaktionen har været latter eller anden form for udtryk, der indikerer, at vedkommende ikke har forstået afvisningen som afvisning.

Den lokutionære tien er jeg ikke gået i dybden med, men #MeToo tydeliggør også, at der i høj grad har været tilfælde af denne form for tien. Mange har fortalt, at de først har sagt fra eller delt deres oplevelser nu i forbindelse med denne bevægelse, fordi de før har været afskrækket fra – og således indirekte forhindret i – at sige fra. Hvis det er tilfældet, er der tale om lokutionær tien af disse kvinder, jf. afsnit 2.1.

Det er klart, at der er mange forklaringer på, dels hvorfor kvinders afvisning på krænkingstidspunktet er mislykkedes, dels hvorfor kvinder først nu siger fra overfor seksuelle krænkelser, men jeg mener, at #MeToo i høj grad klargør og belyser det faktum, at kvinder har været tiet, både lokutionært, perlokutionært og illokutionært. #MeToo belyser, at kvinder har været udsat for diskursiv uretfærdighed – hvis de har givet en afvisning

har den ikke haft den nødvendige kraft. #MeToo synes også at være en reaktion på, at kvinder har været udsat for hermeneutisk uretfærdighed, da bevægelsen opfordrer til samtale om bestemte oplevelser og virkeligheder, der ikke allerede var begrebsliggjort tilstrækkeligt.

#MeToo er udtryk for problematiske faktorer i sprogets sociale kontekst, men er ikke alene løsningen på disse problemer, da løsningen synes at kræve en større forandring. Dog mener jeg, at #MeToo belyser tavshed og tien af forskellig grad. Bevægelsen er således et udtryk for et feministisk sprogfilosofisk problem. Om #MeToo da decideret bryder med denne tien er sværere at afgøre. I forhold til den lokutionære tien synes #MeToo i høj grad at gøre en forskel, men i forhold til perlokutionær og illokutionær tien er bruddet ikke så direkte: Understregningen af seksuelle krænkelers omfang og det, at (nogle) kvinder ikke længere er (lige så) afskrækket fra at ytre sig vedrørende dette – at der ikke længere i samme grad er tale om en lokutionær tien – er antageligvis medvirkende til at bryde med tiens andre former. Ytres problemerne, vil de i højere grad blive begrebsliggjort, og det vil da på sigt blive nemmere at forstå kvinders afvisning som afvisning. Hvorvidt denne bevægelse vil modvirke, at afvisningen ignoreres, synes svært at afgøre. Dog kan #MeToo ses som et eksempel på, at man ved at organisere sig (til en vis grad) kan bryde med fejlkommunikation og med tien; derved medvirker den til, at kvinder kan opfylde vellykkethedsbetingelserne for talehandlinger – hvilket endvidere betyder, at kvinder kommer et skridt tættere på at bryde med sprogets sociale kontekst og normerne samt magtstrukturerne deri. #MeToo-bevægelsen viser ikke mindst også hvilke alvorlige, politisk relevante, konsekvenser som (huller i) sproget og fejlkommunikation kan bevirke.

### **Individualistisk sprogfilosofi som feministisk sprogfilosofi**

På baggrund af de hidtil bragte pointer synes individualisme i sprogfilosofien at være relevant set fra et feministisk perspektiv. Det kan

blandt andet have politisk relevans at have fokus på individets intention. Hvis man sprogfilosofisk udelukkende fokuserer på individet, synes det også klart, at man ville miste nogle yderst vigtige perspektiver og pointer, men dette udelukker ikke det essentielle ved at fokusere på den individuelle taler: For at forstå hvad der gik galt i kommunikationen i forbindelse med de forskellige former for tien – hvorfor vellykkethedsbetingelserne ikke var opfyldt – må man inddrage det faktum, at kvinden intenderede en afvisning. At blive misforstået er en essentiel del af det at være i en undertrykt position og således at der sker en fejl i ens kommunikation. Det er derfor vigtigt for feministisk sprogfilosofi at analysere intentionerne bag den enkelte underprivilegerede samt for modtageren af den underprivilegeredes tale. Dog er den sociale kontekst også essentiel for at indse at undertrykkelsen er et faktum og for at forstå, hvordan undertrykkelsen virker. For at forstå den mislykkede kommunikation, må man altså både fokusere på, hvad taleren intenderede, men også på hvordan modtageren forstod taleren – og især hvordan der er en forskel på disse. For at gøre dette må man kigge på den individuelle tilstand i lyset af den sociale kontekst. Fokus på individet udelukker ikke fokus på den sociale kontekst eller omvendt.

### **Konklusion**

Jeg har med Langton argumenteret for, at Austins talehandlingsteori kan bruges til at beskrive forskellige former for tien af underprivilegerede grupper – heriblandt kvinder – da disse talehandlinger kan lykkes eller mislykkes frem for blot at være sande eller falske, afhængigt af hvorvidt deres vellykkethedsbetingelser er opfyldt. Jeg har argumenteret for, at den sociale kontekst – og de normer og magtstrukturer der indgår i denne – i høj grad er afgørende for, hvorvidt disse betingelser opfyldes og talehandlingen lykkes, og således for, hvorvidt, der er tale om tien. Jeg har i denne sammenhæng undersøgt, hvad der kan karakterisere en social kontekst, hvori en tien af kvinder kan finde sted. Jeg argumenterede da for,

at en sådan social kontekst blandt andet kan være karakteriseret ved at kvinders 'nej' negligeres samt at kvinder usynliggøres i sproget. Jeg konkluderede da, at kvinder qua deres sociale position udsættes for henholdsvis diskursiv og hermeneutisk uretfærdighed, hvilke begge er former for uretfærdigheder, der, både med fokus på taleren og modtageren, kan ses som en del af forklaringen på, hvordan den nævnte tien af kvinder kan forekomme. Ydermere har jeg argumenteret for, at #MeToo-bevægelsen har belyst disse forskellige former for tien, og jeg har konkluderet, at bevægelsen kan være et eksempel på kvinder, der organiserer sig og således går et skridt imod opgør med (i særdeleshed lokutionær) tien.

Jeg har ydermere argumenteret for, at den individbaserede sprogfilosofi overser vigtige aspekter af sproget ved ikke at inddrage dets sociale kontekst, mens feministisk sprogfilosofi vil have gavn af at fokusere på individer, for eksempel ved at undersøge henholdsvis talerens og modtagerens intentioner og tilstande. Jeg har med Austins talehandlingsteori og feministiske filosoffer klargjort, at det er vigtigt for feministisk sprogfilosofisk arbejde at inddrage både sprogets individer samt dets sociale kontekst. Slutteligt konkluderer jeg derfor, at feministisk sprogfilosofi og traditionel individualistisk sprogfilosofi ikke nødvendigvis er to adskilte discipliner, men at begge kan have gavn af at afskrive skellet – og endda overser noget essentielt hvis skellet fastholdes.

---

## Litteraturliste

- Austin, J. L. 1975 [1962]. *How To Do Things with Words*. Cambridge, Massachusetts, USA: Harvard University Press.
- Donnerstein, E., Linz, D., og Penrod, S. 1987. *The Question of Pornography: Research Findings and Policy Implications*. New York: Free Press
- Einsedel, E. 1992. "The Experimental Research Evidence: Effects of Pornography on the "Average Individual"". *Pornography: Women, Violence, and Civil Liberties*. New York: Oxford University Press, 248-83
- Fricker, Miranda. 2007. *Epistemic Injustice: Power and the Ethics of Knowing*. Oxford, Storbritannien: Oxford University Press.
- Green, Mitchell. 2017. "Speech Acts." *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*.
- Hornsby, Jennifer. 2000. "Feminism in Philosophy of Language: Communicative Speech Acts." *The Cambridge Companion to Feminism in Philosophy*. Cambridge University Press: 87–106
- Kukla, Rebecca. 2014. "Performative Force, Convention, and Discursive Injustice", *Hypatia* (29)
- Langton, Rae. 1993. "Speech Acts and Unspeakable Acts." *Philosophy and Public Affairs*. Cambridge University Press: 22(4): 293–330.
- Saul, Jennifer and Diaz-Leon, Esa. 2018. "Feminist Philosophy of Language." *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*.
- Weaver, J. 1992. "The Social Science and Psychological Research Evidence: Perceptual and Behavioural Consequences of Exposure to Pornograph". *Pornography: Women, Violence, and Civil Liberties*. New York: Oxford University Press, 284-309.

Links:

<http://deadline.com/2017/10/harvey-weinstein-board-meeting-weinstein-company-termination-future-1202189421/>

<https://www.theguardian.com/film/2017/oct/12/harvey-weinstein-nypd-and-london-police-investigating-allegations>